

Кондратенко Лариса Олександрівна, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка

ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ Г.О. БАЛЛА ЩОДО ПОНЯТТЯ "МОДЕЛЬ"

Будь-яке навчання або творчість обов'язково проходять процес моделювання того об'єкту, предмету, явища, процесу, що пізнається, вивчається, вирішується і навіть лише створюється. Модель було визначено Г.О. Баллом як систему (матеріальну або ідеальну), яка завдяки структурній подібності (реальній або удаваній) до модельованої системи, може бути використана тим або іншим агентом як носій інформації про неї.

Модельні стосунки охоплюють три системи: піддану моделюванню систему А, модель В і систему С, яка використовує модель. Ця риса моделей обумовлює одну із відмінностей поняття моделі від поняття "відображення": здатність матеріальної системи відображати особливості впливу на неї з боку іншої системи є об'єктивною властивістю взаємодії цих систем і не залежить від дослідника або якоїсь іншої третьої системи. На противагу В.І. Леніну, Г.О. Балл запропонував систему, в якій реальність не відображається людиною (яка потім перевіряє відповідність відображення істині), а усвідомлено сприймається та інтериоризується людиною і проходить цей процес навіть не в усіх доступних для свідомості параметрах, а лише в тих, які потрібні для вирішення певної конкретної задачі.

Перехідною ланкою між людиною та реальністю стає вибудовувана модель реальності, яка уточнюється протягом практичного застосування. Особливо виразно ці стосунки репрезентовано в психології, де система А (реальність) є настільки складною, що система В (будь-якої складності) може відображати тільки окремі її складові, а відтак система С отримує з моделі лише дуже обмежену інформацію про систему А.

Важливим аспектом цієї проблеми стає роль творця моделі, який створюючи модель для інших, відображає в ній тільки ті важливі аспекти системи А, які ним усвідомлюються. Звідси зрозуміло, що до однієї реальності можуть бути створені кілька різних моделей.

Можливими є як відповідність, так і невідповідність структурних властивостей реальності (система А) та її моделі (система В). У будь-якому випадку користувач моделі (система Q) складає своє уявлення про реальність (система А) на основі лише тієї інформації, яку несе модель.

Моделі будь-якого типу створюються для вирішення конкретних задач (навчальних, пізнавальних, пошукових, тощо). Тому вони повинні відповідати певним вимогам:

1. Відповідність до задачі.
2. Повнота інформації, необхідної для виконання задачі.
3. Структурна схожість з системою, яка моделюється.
4. Лаконічність і компактність.
5. Відсутність надлишкової інформації, які може гальмувати вирішення поставленої задачі.